

บทที่ ๔

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมี ๑๖ จังหวัด คือ จังหวัด นครราชสีมา อุบลราชธานี นครพนม หนองคาย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สุรินทร์ เลย สกลนคร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ชัยภูมิ อุดรราชธานี ศรีสะเกษและยโสธร

สภาพทางภูมิศาสตร์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ ๑๓๑,๒๑๘ ตารางกิโลเมตร (๑๑๖.๔ ล้านไร่) หรือประมาณร้อยละ ๓๓.๑๖ ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย นับเป็นภาคที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบกว้างใหญ่ เรียกว่า "ที่ราบสูงโคราช" ซึ่งสูงกวาระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๐๐ - ๒๐๐ เมตร ล้อมรอบด้วยเทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาดงพญาเย็น เทือกเขาพนมดงรัก อีกด้านหนึ่งจรดริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับลาว เนื้อที่ประมาณ ๒ ใน ๓ ของภาคนี้ อยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี ส่วนเนื้อที่อีก ๑ ใน ๓ ซึ่งอยู่ตอนเหนือของภาคนี้ มีเทือกเขาภูพานกั้นเป็นแนวยาวจากจังหวัดเลยถึงนครพนม^๑

---

^๑ อากาศ จันทร์กุล และคณะ, ภาวะเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ชาวพาณิชย์, ๒๕๒๑), หน้า ๑.

โดยเหตุที่ลักษณะของดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ เป็นดินปนทราย และดินแดง เก็บความชื้นไค่น้อย ความอุดมสมบูรณ์ทางอาหารของพืชต่ำและ บางแห่งมีเกลือแร่น้อย ลักษณะพื้นที่ทั่วไปเป็นแบบลูกคลื่น (Rolling plain) ๑ ประกอบกับในแต่ละปีฝนตกไม่แน่นอน จึงทำให้ภาคนี้ประสบกับภาวะแห้งแล้งอยู่เสมอ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะอากาศเป็นแบบ AW ๒ กล่าวคือ มีฤดูร้อนที่ร้อนและแห้งแล้งระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ร้อนและชื้นระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงต้นเดือนตุลาคม มีฤดูหนาวและแห้งแล้งระหว่างปลายเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีของภาคนี้อยู่ในระดับสูงคือประมาณ ๑,๕๐๐ มิลลิเมตร (ภาคกลางและภาคเหนือประมาณ ๑,๒๐๐ - ๑,๓๐๐ มิลลิเมตร) ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่าการที่ภาคนี้แห้งแล้งกว่าภาคอื่นนั้น น่าจะเนื่องมาจากลักษณะของดินเป็นสำคัญ

แม่น้ำสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี แม่น้ำสงคราม และสาขาของแม่น้ำดังกล่าวนี้เช่น ลำเซ ลำโคน ลำน้ำพอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหนองน้ำขนาดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น หนองหานที่จังหวัดอุดรธานี หนองผาคีที่นครพนม เป็นต้น

๑ จรุงกูญี และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่องการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กาฬสินธุ์ : โรงพิมพ์จันทพันธ์การพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๓.

๒ AW เป็นรูปแบบการแบ่งลักษณะภูมิอากาศของ วลาดิมีเยร์ เคปเปน (Vladimir Köppen) นักภูมิศาสตร์ชาวออสเตรีย หมายถึงลักษณะอากาศแบบร้อนและแห้ง มีฤดูร้อนติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน อุณหภูมิเฉลี่ยตั้งแต่ ๑๘ องศาเซนติเกรด (๖๔.๔ องศาฟาเนไฮต์) ขึ้นไป.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดแบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง ๑๖ จังหวัด โดยอาศัยการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจเป็นหลักออกเป็น ๔ อนุภาค คือ

อนุภาคที่ ๑ ประกอบด้วยจังหวัดอุดรธานี หนองคาย สกลนคร และเลย โดยมีจังหวัดอุดรธานีเป็นเมืองหลัก

อนุภาคที่ ๒ ประกอบด้วยจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ โดยมีจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองหลัก

อนุภาคที่ ๓ ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และชัยภูมิ โดยมีจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองหลัก

อนุภาคที่ ๔ ประกอบด้วยจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และนครพนม โดยมีจังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองหลัก^๑

ก. ประชากร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากร ตามสถิติในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ รวมทั้งสิ้น ๑๔,๗๙๒,๕๗๓ คน ซึ่งเท่ากับร้อยละ ๓๔.๒ ของประชากรทั้งประเทศ ความหนาแน่นของประชากรประมาณ ๘๗ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตร จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดคือประมาณ ๑,๗๗๘,๕๔๗ คน จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุด คือมีจำนวน ๔๐๘,๐๘๕ คน^๒

^๑ อภา จันทรวงศ์ และคณะ, ภาวะเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, หน้า ๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

สถิติประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ แยกออกได้ดังนี้

จังหวัด	ชาย	หญิง	รวม
กาฬสินธุ์	๓๕๔,๘๘๘	๓๕๒,๕๕๒	๗๐๗,๔๔๐
ขอนแก่น	๒๒๓,๕๔๓	๒๑๕,๓๕๑	๔๓๘,๘๙๔
ชัยภูมิ	๓๕๖,๑๗๗	๓๘๘,๙๒๒	๗๔๕,๑๐๐
นครพนม	๓๔๙,๑๓๓	๓๕๓,๕๒๓	๗๐๒,๕๕๖
นครราชสีมา	๘๙๒,๔๗๒	๘๘๖,๑๗๕	๑,๗๗๘,๕๔๗
หนองคาย	๒๙๒,๕๑๗	๒๘๓,๘๖๕	๕๗๖,๓๘๒
บุรีรัมย์	๕๑๗,๑๐๒	๕๑๗,๑๗๔	๑,๐๓๔,๒๗๖
มหาสารคาม	๓๕๗,๕๓๒	๓๕๕,๗๘๑	๗๑๓,๓๑๓
ยโสธร	๒๑๓,๕๒๗	๒๑๖,๕๕๗	๔๓๐,๐๘๔
ร้อยเอ็ด	๕๑๒,๘๙๔	๕๑๓,๘๓๗	๑,๐๒๖,๗๓๑
เลย	๒๑๖,๖๖๑	๑๙๗,๓๘๔	๔๑๔,๐๔๕
ศรีสะเกษ	๔๙๙,๖๘๑	๕๑๒,๓๑๗	๑,๐๑๑,๙๙๘
สกลนคร	๓๖๘,๔๕๗	๓๕๕,๙๙๑	๗๒๔,๔๔๗
สุรินทร์	๔๗๓,๑๑๙	๔๖๖,๔๐๙	๙๓๙,๕๒๘
อุดรธานี	๖๖๖,๗๗๙	๖๖๓,๘๗๖	๑,๓๓๐,๖๕๕
อุบลราชธานี	๗๒๑,๕๙๕	๗๑๗,๕๕๓	๑,๔๓๙,๑๔๘
รวม	๗,๔๓๔,๗๗๘	๗,๓๕๘,๑๙๕	๑๔,๗๙๒,๙๗๓

ที่มา : หลักฐานทางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ. ๒๕๑๑.

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ ป่าไม้ ซึ่งอุดมไปด้วยไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ไม้ตะเคียน ไม้มะค่า ไม้ยาง ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้เต็งรัง เป็นต้น ผลิตภัณฑ์สำคัญจากป่าได้แก่ ฟืน ถ่านไม้ น้ำมัน สมุนไพร สัตว์ต่าง ๆ ฯลฯ แร่ธาตุสำคัญได้แก่ เหล็ก สังกะสี แร่ใยหิน โปแตส เป็นต้น

ข. การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ และระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในภาคนี้ นับว่าสะดวกมากทั้งทางบกและอากาศ ส่วนทางน้ำนั้นมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แยกออกได้ดังนี้

๑. ทางบก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทางหลวงแผ่นดินตัดต่อกันทั่วถึงทุกจังหวัด ที่สำคัญได้แก่ ทางหลวงหมายเลข ๒ หรือถนนมิตรภาพ เป็นทางหลวงแผ่นดินที่ตัดผ่านพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ เช่น นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และไปสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย ส่วนทางรถไฟนั้นแบ่งออกเป็น ๒ สาย คือ

สายที่ ๑ ตัดตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือผ่านจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และไปสิ้นสุดลงที่จังหวัดอุบลราชธานี

สายที่ ๒ ตั้งต้นจากสถานีชุมทางจิระ จังหวัดนครราชสีมา ตัดตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี และไปสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย

๒. ทางอากาศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสนามบินพาณิชย์ที่สำคัญรวม ๕ แห่ง คือ สนามบินจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี ขอนแก่น เลย และนครพนม

๓. ทางน้ำ การคมนาคมทางน้ำระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีน้อยมาก เนื่องจากภาคนี้มีแม่น้ำลำคลองน้อย ส่วนใหญ่น้ำจะแห้งขอดในฤดูแล้ง การคมนาคมทางน้ำจึงมีระยะทางสั้น ๆ เฉพาะในหน้าน้ำเท่านั้น ซึ่งกระทำกันในแม่น้ำมูล แม่น้ำชี และแม่น้ำโขง

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร
 กึ่งนั้นเศรษฐกิจของประชาชนในภาคนี้ จึงขึ้นอยู่กับพืชสำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูก ซึ่ง
 ได้แก่ ข้าว ปอ มันสำปะหลัง ข้าวโพด เป็นต้น นอกจากนั้นมีการปลูกต้นหมอนเพื่อใช้
 เลี้ยงไหม ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ฝ้าย อ้อยและยาสูบ ฯลฯ ภัยเหตุที่พื้นที่ของ
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์เป็นอย่างดี จึงปรากฏว่ามีการประกอบ
 อาชีพทางนี้เป็นอันมาก มีฟาร์มขนาดใหญ่หลายแห่งในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ
 อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และขอนแก่น สัตว์เลี้ยงที่สำคัญได้แก่ โค กระบือ สุกร สัตว์
 ปีก เช่น ไก่ เป็ด เป็นต้น สินค้าสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้งผลิตภัณฑ์ทางการ
 เกษตรและอุตสาหกรรม เช่น กระจอบป่าน น้ำตาลทรายขาว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ผ้าไหม
 เครื่องปั้นดินเผา ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว ปอ ข้าวโพด ใบยาสูบ ฝ้าย ผลไม้บางชนิด
 พืชผักต่าง ๆ สัตว์ ไม้ ฯลฯ ส่วนสินค้าที่สั่งซื้อมาเพื่อใช้อุปโภคและบริโภคที่สำคัญได้แก่
 น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง ยารักษาโรค อุปกรณ์ไฟฟ้า เสื้อผ้า เครื่องจักรกล
 ยานพาหนะ อุปกรณ์การศึกษา อาหารประเภทต่าง ๆ และเครื่องใช้สำเร็จรูป เป็นต้น

จากรายงานของกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคลของประชากรในภาค
 ต่าง ๆ ปรากฏว่าประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำที่สุด
 เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ พิจารณาจากตารางเปรียบเทียบดังนี้

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของประชากรในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	๒๕๑๓	๒๕๑๔	๒๕๑๕
ทั่วประเทศ	๒,๓๔๑	๒,๓๕๓	๓,๕๖๘
กลาง	๘,๕๖๖	๘,๑๘๘	๑๑,๓๓๓
ใต้	๕,๙๖๖	๖,๙๕๖	๗,๖๓๓
เหนือ	๘,๖๕๖	๘,๘๖๖	๕,๘๓๑
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๖,๘๖๘	๖,๘๕๖	๓,๑๘๑

ที่มา : รายได้ประชาชาติของประเทศไทยฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔ และฉบับปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ผลิตภัณฑ์รายภาค กองบัญชาการประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สภาพทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ทางด้านการเมืองนั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่มีผลต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การเมืองในภาคนี้มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่น่าสนใจ ทั้งในด้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นมาในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา พฤติกรรมทางการเมืองในปัจจุบันก็นับว่าน่าสนใจ

นิภาพรรณ พัฒนไทยกุล, "อีสาน : การแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมือง"
อีสาน. ความจริงที่ขมขื่น (พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑ - ๓๐.

อยู่ไม่น้อย แตกต่างจากภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด (ผู้นำพรรคการเมืองที่ได้ชื่อว่า "เอียงซ้าย" ส่วนมากอยู่ในภาคนี้ "เสียงปืนแตก" ก็เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๘) ๑

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดยเฉพาะ กล่าวคือประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ พูดภาษาไทยอีสาน มีความมานะอดทนในการทำงานหนัก เคารพเชื่อฟังบิดามารดาอย่างเคร่งครัด มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ประชาชนส่วนใหญ่บริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก โบราณวัตถุที่แสดงถึงวัฒนธรรมและความเจริญรุ่งเรืองในอดีตมีหลายแห่ง เช่น พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ พระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร เป็นต้น ศิลปะประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของภาคนี้ได้แก่ การรำเซิ้ง การแสดงหมอลำ การเป่าแคน และประเพณีการทำบุญบั้งไฟ เป็นต้น ๒

ปัญหาทางด้านการเมืองและสังคมที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แยกออกได้ดังนี้

๑. ปัญหาการคุกคามของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

ซึ่งมีแหล่งใหญ่อยู่บริเวณเทือกเขาภูพาน และตามเขตแดนที่

ติดต่อกับประเทศลาวและกัมพูชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย.

๑ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รายงานการวิจัยเรื่องโลกทัศน์ทางการเมืองของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พระนคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๒๑), หน้า ๓.

๒ อามา จันทรกุล และคณะ, ภาวะเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, หน้า ๖.

ได้ฝังรากอย่างมั่นคงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเป็นเวลานาน ได้มีการดำเนินงานทั้งทางด้านการเมืองและการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธกับฝ่ายรัฐบาลมาจนกระทั่งปัจจุบัน

๒. ปัญหาผู้ลี้ภัยสงคราม

ปรากฏว่ามีชนเผ่าไทดำ ไทหุง ลาวและมั่ว จากนครเวียงจันทน์อพยพลี้ภัยมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่จังหวัดหนองคายและจังหวัดชายแดนอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามอินโดจีนและการเปลี่ยนแปลงภายหลังสงครามนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้นมา^๑ ในช่วงที่เกิดสงครามกลางเมืองโค่นล้มรัฐบาลนายพลพระหวัางเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ปรากฏว่ามีชาวเขมรอพยพลี้ภัยเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดชายแดน เช่น สุรินทร์ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี เป็นจำนวนมาก ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างมาก

๓. ปัญหาชาวนอนอพยพ

ชาวนอนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา^๒ ในปัจจุบันมีชาวนอนอพยพอาศัยอยู่ในภาคนี้มากที่สุด รัฐบาลได้กำหนดเขตควบคุมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวม ๖ จังหวัด คือ นครพนม สกลนคร หนองคาย อุดรธานี อุบลราชธานี และยโสธร ชาวนอนเหล่านี้มีความขยันขันแข็ง มานะอดทนในการทำนาหากิน รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

^๒ สำนักงานกิจการชาวนอนอพยพ สังกัด กรมประชาสงเคราะห์, เขตนครพนม. "ชาวนอนอพยพ" ๒๕๒๑, หน้า ๒๑. (อีกสำเนา)

อย่างเคร่งครัด มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี จึงปรากฏว่าชาวฉวนอพยพ ได้เข้ามามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจการค้าอย่างกว้างขวางในจังหวัดที่อาศัยอยู่ ส่วน ทางด้านการเมืองนั้น ปรากฏหลักฐานอย่างแน่ชัดว่าชาวฉวนอพยพส่วนใหญ่นิยมลัทธิ คอมมิวนิสต์ และมีจิตใจฝักใฝ่ผูกพันกับประเทศมาตุภูมิของตนอย่างแน่นแฟ้น ซึ่ง ปรากฏว่า มักจะมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองอยู่เสมอ อันเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา^๑ นอกจากนี้ ปรากฏว่า ในการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างคนไทยกับคนฉวน มักมีปัญหาความขัดแย้งกันอย่าง รุนแรงอยู่เสมอ

จำนวนชาวฉวนอพยพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จำนวนที่แท้จริงของชาวฉวนอพยพในปัจจุบัน ยังมิได้มีการสำรวจอย่างจริงจัง และเปิดเผยให้สาธารณชนทราบข้อเท็จจริง ทางราชการได้มีการสำรวจจำนวนชาวฉวน อพยพขึ้นครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ปรากฏว่ามีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๔๔,๖๐๐ คน แยก ตามจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้^๒

นครพนม	ประมาณ	๑๖,๖๐๐	คน
หนองคาย	"	๑๖,๖๐๐	คน
สกลนคร	"	๘,๐๐๐	คน
อุบลราชธานี	"	๖,๕๐๐	คน
รวมทั้งสิ้น		๔๔,๖๐๐	คน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๒ ขจักษัย บุรุษพิพัฒน์, ฉวนอพยพ, หน้า ๑๘.

ตัวเลขดังกล่าวนี้จะต่ำกว่าความเป็นจริงมาก เพราะมีการสำรวจเพียง ๔ จังหวัดเท่านั้น ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้ว ยังมีชาวนอนอีกเป็นจำนวนมากที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจาก ๔ จังหวัดดังกล่าว ความบกพร่องจากการสำรวจครั้งนี้จะเห็นได้จากจำนวนคนชวนอนอพยพที่มาลงทะเบียนแสดงความจำนงที่จะกลับเวียคนามเหนือในระหว่างที่มีการดำเนินการอพยพชาวนอนกลับเวียคนามเหนือเมื่อ ปีพ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งแยกออกเป็นแต่ละจังหวัดได้ดังนี้ ๑

นครพนม	จำนวน	๒๒,๑๙๘	คน
หนองคาย	"	๑๖,๑๕๕	"
สกลนคร	"	๑๒,๕๕๓	"
อุดรธานี	"	๘,๕๕๐	"
อุบลราชธานี	"	๘,๕๒๗	"
รวมทั้งสิ้น	"	๖๗,๙๖๓	"

ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๓ จนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้มีการอพยพคนชวนอนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลับเวียคนามเหนือเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๔๕,๔๓๔ คน แยกออกเป็นแต่ละจังหวัดได้ดังนี้ ๒

นครพนม	จำนวน	๑๕,๘๑๕	คน
หนองคาย	"	๑๑,๐๙๕	"
สกลนคร	"	๘,๓๑๓	"
อุดรธานี	"	๘,๕๖๒	"
อุบลราชธานี	"	๕,๖๔๙	"
รวมทั้งสิ้น	"	๔๕,๔๓๔	"

๑ วิชาญ จำปีศรี, "ชวนอนอพยพกับความมั่นคงของชาติ", หน้า ๑๙.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

ควยเหตุงกล่าวข้างต้น จำนวนคนงานที่ยังตกค้างอยู่ จึงน่าจะมีจำนวนเพียง ๒๒,๕๒๕ คน แต่จากการสำรวจของกระทรวงมหาดไทย ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ปรากฏว่ามีคนงานอพยพเหลืออยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแยกออกเป็นแต่ละจังหวัดได้ดังนี้ ๑

นครพนม	จำนวน	๕,๕๑๓	คน
หนองคาย	"	๓,๑๕๒	"
สกลนคร	"	๔,๔๓๔	"
อุดรธานี	"	๔,๘๐๐	"
อุบลราชธานี	"	๓,๓๖๓	"
รวมทั้งสิ้น	"	๓๑,๑๓๖	"

การที่จำนวนคนงานอพยพซึ่งตกค้างจากการส่งกลับ กับจำนวนคนงานอพยพที่สำรวจใหม่ไม่ตรงกันเช่นนี้คงเป็นเพราะมีชาวงานอพยพจำนวนหนึ่ง ไม่แสดงความจำนงที่จะกลับเวียตนามเห็นอนันเอง ตัวเลขคนงานดังกล่าวจึงมิได้ปรากฏอยู่ในทะเบียนผู้แสดงความจำนงอพยพกลับ จึงทำให้ยอดคนงานอพยพที่มาลงทะเบียนในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ต่ำกว่าความเป็นจริงไป เมื่อคำนึงถึงว่ามีคนงานอพยพจำนวนหนึ่ง จากลาวและกัมพูชาลักลอบเข้ามาในประเทศไทยและในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ถึงปัจจุบันนั้นได้มีถูกงานเกิดขึ้นจำนวนหนึ่ง ราวกับคนงานอพยพที่มาอาศัยอยู่ในจังหวัดนอกเขตควบคุมอื่น ๆ แล้ว จำนวนคนงานอพยพที่น่าที่จะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากการสำรวจชาวงานอพยพในเขตจังหวัดที่มีการควบคุมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือครั้งล่าสุด เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ปรากฏว่ามีคนงานอพยพอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนคนชวชนอพยพ	จำนวนครอบครัว
๑	นครพนม	๑๑,๑๖๖	—
๒	หนองคาย	๕,๖๓๕	๑,๖๑๓
๓	อุดรธานี	๘,๕๘๑	๑,๑๘๑
๔	สกลนคร	๕,๖๗๕	—
๕	อุบลราชธานี	๔,๑๖๐	๖๘๓
๖	ยโสธร	๔๖๕	๑๐๗
	รวมทั้งสิ้น	๓๘,๑๕๘	๓,๕๙๔

ที่มา : กองการชาวและการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง, กระทรวงมหาดไทย,
พ.ศ. ๒๕๒๑

* จังหวัดที่ทางการประกาศให้เป็นเขตควบคุมชาวชวชนอพยพทั่วประเทศ มีทั้งหมด ๕ จังหวัด คือ หนองคาย อุดรธานี สกลนคร นครพนม อุบลราชธานี ยโสธร ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี และพัทลุง.

* ชวชนอพยพดังกล่าวข้างต้นนี้ หมายถึงชาวชวชนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก่อนสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เท่านั้น ไม่รวมชาวชวชนที่อพยพเข้ามาในระหว่างหรือภายหลังจากสงครามเวียดนาม.

อย่างไรก็ตาม สถิติดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นเพียงคนงานอพยพที่ลงทะเบียนไว้ในเขตจังหวัดที่ทางการกำหนดให้เป็นเขตควบคุมเท่านั้น ยังมีคนงานอพยพอีกเป็นจำนวนมากที่หลบหนีไปอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่นอกเขตควบคุม รวมทั้งคนงานอพยพอีกจำนวนหนึ่งที่ได้สัญชาติไทยด้วย จำนวนที่แท้จริงของชาวงานอพยพที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงน่าจะมีจำนวนมากกว่าสถิติดังกล่าวข้างต้นอย่างแน่นอน

ชาวงานอพยพในจังหวัดที่เข้สู่มั่วอย่าง

ก. จังหวัดนครพนม

เป็นจังหวัดที่มีชาวงานอพยพอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทย ชาวงานอพยพเหล่านี้ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดนครพนมนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นต้นมา ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๑) คนงานได้อาศัยกระจัดกระจายอยู่ตามท้องที่ต่าง ๆ ในจังหวัดแยกออกได้ดังนี้

๑. อำเภอเมือง	มีชาวงานอพยพอาศัยอยู่	๕๕๓	ครอบครัว	จำนวน	๔,๐๕๔	คน
๒. มุกดาหาร	"	๕๕๕	"	"	๔,๐๘๓	"
๓. ชาติชุม	"	๑๐๒	"	"	๘๑๓	"
๔. ท่าอุเทน	"	๕๘	"	"	๓๖๐	"
๕. บ้านแพง	"	๓๕	"	"	๒๒๐	"
๖. คำชะอี	"	๒๒	"	"	๑๑๘	"
๗. นาแก	"	๒๒	"	"	๑๓๔	"
๘. ศรีสงคราม	"	๑๕	"	"	๖๘	"
๙. คอนตาล	"	๑๐	"	"	๓๘	"
รวมทั้งสิ้น		๑,๔๖๐	"	"	๑๑,๐๓๒	"

ที่มา : เอกสารสำนักงานกิจการงานอพยพ, กอ.รมน. เขตนครพนม.

โดยเหตุที่จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดชายแดนที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ
 ของประเทศ และเป็นเขตที่ถูกคุกคามจากปัญหาการรายล้อมมิวนิสต์อย่างหนัก โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งการที่มิวนิสต์ส่วนใหญ่มักเปิดในเขตมิวนิสต์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทำ
 ให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอยู่ตลอดเวลา เช่น การ
 ค่าเงินงานโตเกินทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ พฤติกรรมบางอย่างที่กระทำในลักษณะที่
 ถูกกล่าวหาว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การแก่งแย่งอาชีพของคนไทย ฯลฯ
 ภายเหตุนี้จึงปรากฏว่าเกิดปัญหาขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างคนญวนอพยพกับคนไทยอยู่
 เนือง ๆ เช่น ในช่วงเดือนสิงหาคม ๒๕๑๕^๑ ได้มีการเดินขบวนต่อต้านคนญวนโดยคนไทย
 กลุ่มหนึ่ง ในจังหวัดนครพนม มีการกระทำรุนแรงต่อร่างกายและทรัพย์สินของคนญวนได้รับความ
 เสียหายเป็นอันมาก นอกจากนี้คนไทยในจังหวัดนครพนมส่วนใหญ่ยังแสดงออกถึงความ
 รู้สึกที่ไม่เป็นมิตรกับคนญวนอพยพที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นอย่างมากอีกด้วย

ทางราชการได้ให้ความสำคัญต่อจังหวัดนครพนมเป็นอย่างมาก พิจารณาจากการที่
 มีหน่วยทหาร ตำรวจ และพลเรือนปฏิบัติงานรวมกันอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลัง
 ทหารและตำรวจได้นัดเปิดเขตหมู่บ้านเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในท้องที่จังหวัดนี้เช่น กอ.รมน. ซึ่ง
 ขึ้นอยู่กับกองทัพภาค ๒ ส่วนหน้า หน่วยปฏิบัติการพิเศษ (นปท.) หน่วยปฏิบัติการ
 ตามลำน้ำโขง (นปช.) หน่วยตำรวจตระเวนชายแดน กองพันทหาร

^๑ สยามเจดีย์

(๑๕-๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๕) : ๘๑๑-๘๓๒.

ภาพที่ ๓๑๓ ค่ายนาโพธิ์^๑ ตลอดจนหน่วยรบเฉพาะกิจที่ผลิตเปลี่ยนกันเข้ามาปฏิบัติ
งานในจุดสำคัญต่าง ๆ ที่มักมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นอยู่เสมอ เช่น ท้องที่อำเภอ
คอนสาร อำเภอนาแก เป็นต้น

ข. จังหวัดมหาสารคาม

เป็นจังหวัดที่อยู่นอกเขตควบคุมชาวญวนอพยพของทางราชการ ถือว่าเป็น
จังหวัดที่ไม่มีชาวญวนอพยพอาศัยอยู่ แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ปรากฏว่ามีคนญวนอพยพ
จำนวนหนึ่ง เล็ดลอดหนีออกจากเขตควบคุม เข้าไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่ในท้องที่
จังหวัดนี้ซึ่งมีจำนวนเพียง เล็กน้อยเท่านั้น ปรากฏจากสถิติการสำรวจของจังหวัดดังนี้

ท้องที่	ญวนต่างดาว			ญวนอพยพ			หมายเหตุ
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
อำเภอเมือง	๑๒	๘	๒๐	๑๔	๒๔	๓๘	ญวนต่างดาว หมายถึงคนญวน ที่ทางราชการถือว่าเข้าเมือง โดยชอบด้วยกฎหมายตามพระราช บัญญัติคนเข้าเมือง ทางราชการ ออกใบสำคัญต่างดาวให้ ญวนอพยพ หมายถึงคนญวนที่ เข้าเมือง โดยมีชอบด้วยกฎหมาย รัฐบาลกำหนดให้อาศัยอยู่ในเขต ควบคุมรวม ๕ จังหวัดเท่านั้น
อำเภอกันทรวิชัย	๕	—	๕	—	—	—	
อำเภอเชียงยืน	๖	—	๖	—	—	—	
อำเภอโกสุมพิสัย	๕	๒	๗	—	—	—	
อำเภอบรบือ	๑๑	๗	๑๘	—	—	—	
อำเภอวาปีปทุม	๓	—	๓	—	—	—	
อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย	๓	—	๓	—	—	—	
รวมทั้งสิ้น	๔๘	๑๗	๖๕	๑๔	๒๔	๓๘	

ที่มา : สถิติบัญชีคุมจำนวนคนต่างดาวประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๖, กองกำกับการตำรวจภูธร,
จังหวัดมหาสารคาม.

^๑ ส่วนปกครองจังหวัดนครพนม, "รายงานขอราชการจังหวัดนครพนม"

ชาวฉวนอพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดมหาสารคามถือว่าเป็นพวกที่หลบหนี
จากเขตควบคุมของทางราชการเข้ามาอาศัยอยู่อย่างผิดกฎหมาย สภาพการอาศัย
อยู่รวมกันกับคนไทยในท้องที่จังหวัดนี้ ไม่ปรากฏว่ามีปัญหาความขัดแย้งกันแต่อย่างใด
ส่วนพฤติกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองนั้น ก็ไม่ปรากฏออกมาอย่างเด่นชัดเช่นเดียวกัน
คนฉวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการค้าและมีฐานะดี ทางราชการ
ได้มอบให้หน่วยงาน ศปส.๑๑๔ (ศูนย์ประสานงาน ๑๑๔) ซึ่งเป็นหน่วยงานร่วมมือ
กันระหว่างตำรวจ พลเรือน และทหาร สังกัด กอ.รมน. ทำหน้าที่สอดส่องดูแล
ควบคุม พฤติการณ์ ความเคลื่อนไหวของฉวนอพยพในเขตจังหวัดนี้ ๑

โดยเหตุที่สภาพความเป็นอยู่ของประชากรทั้ง ๒ จังหวัด ในส่วนซึ่งเกี่ยวข้องกับ
ชาวฉวนอพยพดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ
ประชากรจังหวัดนครพนมได้รับประสบการณ์ตรงจากการเคยอาศัยอยู่รวมกันกับชาวฉวน
อพยพมาเป็นเวลายาวนาน ผิดกับประชากรจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งไม่มีชาวฉวนอพยพ
อาศัยอยู่ น่าจะมีผลอย่างมากต่อทัศนคติประชากรทั้ง ๒ จังหวัด ที่มีต่อชาวฉวนอพยพและ
เวียตนามแตกต่างกันด้วย ฉะนั้นในการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เน้นศึกษาเปรียบเทียบ
ความแตกต่างกันในทัศนคติคนไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างจังหวัดที่มีและไม่มี
ชาวฉวนอพยพอาศัยอยู่คือ จังหวัดนครพนมและมหาสารคาม.

สัมภาษณ์ ประยุทธ์ คุญจริยาวัตร, หัวหน้าหน่วยตำรวจสันติบาล จังหวัด
มหาสารคาม, ๕ เมษายน ๒๕๒๒.